

Sygn. akt I ACa 1178/12

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 11 marca 2013 roku

Sąd Apelacyjny w Łodzi I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Lilla Mateuszczyk
Sędziowie:	SSA Hanna Rojewska (spr.) SSA Bożena Wiklak
Protokolant:	stażysta Agata Józwiak

po rozpoznaniu w dniu 26 lutego 2013r. w Łodzi

na rozprawie

sprawy z powództwa (...) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w K.

przeciwko **T. D., prowadzącej działalność gospodarczą pod firmą (...) w T.**

o zapłatę kwoty 345.497,66 złotych

na skutek apelacji pozwanej

od wyroku Sądu Okręgowego w Łodzi

z dnia 5 czerwca 2012 roku

sygn. akt X GC 110/12

1) **oddala apelację;**

2) **zasądza od T. D., prowadzącej działalność gospodarczą pod firmą (...) w T. na rzecz (...) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w K. kwotę 5.400 (pięć tysięcy czterysta) złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym.**

Sygn. akt I ACa 1178/12

UZASADNIENIE

Zaskarżonym wyrokiem z dnia 5 czerwca 2012 roku Sąd Okręgowy w Łodzi utrzymał w całości nakaz zapłaty, wydany w postępowaniu nakazowym przez tenże Sąd w dniu 9 grudnia 2011 roku, w sprawie o sygn. akt X GNc 959/11, którym nakazał pozwanej T. D. zapłatę stronie powodowej (...) Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością w K. kwoty

345.497,66 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 31 października 2011 roku do dnia zapłaty oraz kwoty 4.319 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania oraz kwoty 7.217 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

Sąd ustalił, że w dniu 4 grudnia 2007 roku i 3 marca 2008 roku strony zawarły umowy o ustanowieniu autoryzowanego agenta sprzedaży detalicznej towarów, oznaczonych znakiem towarowym (...) Umowa z dnia 4 grudnia 2007 roku dotyczyła sklepu w T., ul. (...), a umowa z dnia 3 marca 2008 roku dotyczyła sklepu w M., ul. (...).

Przedmiotem obu umów było powierzenie agentowi (pозwanej), przez (...) (...) (powódkę), świadczenia, w ramach działalności gospodarczej agenta, stałej usługi pośrednictwa w sprzedaży detalicznej towarów oznaczonych znakiem towarowym (...) prowadzonej na rzecz i na rachunek (...), w oddanym agentowi przez (...) do korzystania sklepie sprzedaży detalicznej za określonym, w postanowieniach umowy, wynagrodzeniem prowizyjnym (§ 1 ust. 6 umowy).

Agent obowiązany był do przestrzegania zasady codziennego przekazywania (...) (każdorazowo na koniec dnia obrotowego - handlowego) całkowitego utargu ze sprzedaży towarów (...) poprzez dokonanie wpłaty gotówkowej na rachunek bankowy (...).

Z bieżącego utargu agent mógł pozostawić w kasie sklepu, w celu realizacji sprzedaży detalicznej stanowiącej przedmiot umowy, tzw. pogotowie kasowe w kwocie nieprzekraczającej 250 zł.

(...) miał prawo potrącać wszelkie stwierdzone po stronie agenta niedobory kasowe bezpośrednio z jego prowizji, za miesiąc w którym dane zdarzenie kreujące niedobór zostało stwierdzone lub za miesiąc następujący po tym miesiącu (§ 4 ust. 1 - 3 umowy).

Za wykonywanie usług stanowiących przedmiot umowy agent miał otrzymywać od (...) prowizję obrotową w kwocie netto (bez podatku VAT) równą 33 % przychodów netto (bez podatku VAT), uzyskanych przez (...) z tytułu sprzedaży towarów (...) klientom detalicznym, dokonanej za pośrednictwem usług świadczonych przez agenta w powierzonym sklepie.

Strony ustaliły, że okresem rozliczeniowym dla ustalenia wysokości prowizji agenta za świadczenie usług jest miesiąc kalendarzowy. Oświadczyły, że upoważniają się wzajemnie do wystawienia faktur VAT bez podpisu drugiej strony umowy.

Agent upoważniony był do wystawienia na (...) faktury VAT dotyczącej jego prowizji od osiągniętego i wypłaconego obrotu, z ostatnim dniem każdego miesiąca kalendarzowego. Zobowiązany był do dołączenia do faktury VAT miesięcznego raportu z uzyskanych obrotów na sprzedaży towarów (...).

(...) był zobowiązany do zapłaty prowizji agenta na wskazany przez niego rachunek bankowy w terminie 7 dni do daty otrzymania od niego prawidłowo wystawionej faktury VAT, jednak z zastrzeżeniem, że agent nie zalega z płatnościami należnymi (...), które zgodnie z niniejszą umową podlegały potrąceniu bezpośrednio z prowizji agenta (§ 8 ust. 1-5 umowy).

Istniejące i wymagalne zobowiązanie pieniężne każdej strony umowy mogło być potrącone z wzajemnym istniejącym i wymagalnym zobowiązaniem drugiej strony, jednakże potrącenie z wynagrodzenia agenta mogło być dokonywane wyłącznie w przypadkach wyraźnie umową określonych (§ 9 ust. 1).

Każda z umów została zawarta na czas nieoznaczony. Umowa mogła być rozwiązana za porozumieniem stron w każdym czasie. Każda ze stron mogła także rozwiązać umowę z zachowaniem 3 miesięcznego okresu wypowiedzenia.

(...) miał prawo do rozwiązania umowy bez zachowania terminu wypowiedzenia, w każdym przypadku, w którym agent w sposób rażący naruszył postanowienia umowy, a w szczególności, gdy agent zalegałby wobec (...) z zapłatą różnych zobowiązań określonych tą umową, których łączna wysokość przekraczałaby 150 % wysokości prowizji netto agenta, wypłaconej/należnej za miesiąc działalności poprzedzający ustalenie jego stanu zobowiązań (§ 20 ust. 1,2,3,4 pkt b).

Gwarancją bankową nr (...) z dnia 12 marca 2010 r. Bank Spółdzielczy w J. udzielił gwarancji (...) Sp. z o.o. w K. tytułem zabezpieczenia wszelkich zobowiązań pieniężnych, wynikających z umowy o ustanowienie autoryzowanego agenta sprzedaży detalicznej towarów oznaczonych znakiem towarowym (...) z dnia 3 marca 2008 r. do wysokości 50.000 zł na zlecenie pozwanej. Tożsamej gwarancji (...) Bank udzielił, co do umowy z dnia 4 grudnia 2007 r.

W dniu 1 lipca 2010 roku w K. powódka i pozwana zawarły porozumienie co do umów z dnia 4 grudnia 2007 r. i 3 marca 2008 r., w którym zgodnie potwierdziły i postanowiły, że pozwana posiada wobec powódki na dzień 20 maja 2010 roku zadłużenie w wysokości 297.043,04 zł. Zadłużenie wynikało z braku codziennego regulowania wpłat utargów przez agenta zgodnie z § 4 ust. 1 umów agencyjnych oraz braku zapłaty za wystawione przez (...) faktury wynikających z postanowień umowy. Pozwana potwierdziła wysokość swojego zadłużenia i nie wносиła zastrzeżeń co do jego wysokości.

Strony postanowiły, że pozwana zobowiązuje się do spłaty zadłużenia poprzez zapłatę określonych rat oraz wyraża zgodę na potrącanie przez powódkę wskazanych kwot z należnej agentom prowizji, o której mowa w § 8 ust. 1 umów, bądź bezpośrednio wpłaty gotówki na rachunek bankowy powódki (pkt 1). Pozwana wyraziła także zgodę by powódka w dowolny sposób mogła dysponować należnymi agentowi prowizjami, potrącając z nich wymagane kwoty na poczet spłaty rat zadłużenia (pkt 2). Pozwana zobowiązała się do codziennej całkowitej wpłaty uzyskiwanych utargów, zgodnie z § 4 ust. 1 umów oraz terminowej zapłaty za wystawione przez powódkę faktury związane z realizacją postanowień umów (pkt 3). W przypadku naruszenia przez pozwaną postanowień określonych w pkt 1 i 3 porozumienie miało stracić moc, a z pozwaną rozwiązane miały być, w trybie natychmiastowym, umowy zawarte w dniu 4 grudnia 2007 r. i w dniu 3 marca 2008 r.

W przypadku rozwiązania umów agencyjnych przez którąkolwiek ze stron postanowienia porozumienia miały stracić moc, a pozwana zobowiązała się do natychmiastowego zwrotu zadłużenia.

W deklaracjach wekslowych z dnia 1 lipca 2010 roku pozwana oświadczyła, iż będąc dłużnikiem wekslowym, składa do dyspozycji (...) sp. z o.o. w K. weksel własny in blanco przez siebie wystawiony, wolny od protestu, opatrzony właściwym podpisem, stanowiący zabezpieczenie wszelkich należności wynikających z niewykonania, bądź nienależytego wykonania obowiązków agenta wynikających z umów o ustanowienie autoryzowanego agenta sprzedaży detalicznej towarów, oznaczonych znakiem towarowym (...) z dnia 3 marca 2008 roku i dnia 4 grudnia 2007 roku, w szczególności nieprzekazywania bądź nieterminowego przekazywania utargów, nieregulowania bądź nieterminowego regulowania opłat związanych z lokalem sklepowym, braku zapłaty za inne należności obciążające agenta potwierdzone fakturami VAT, odsetek należnych z tytułu niedotrzymania umówionych terminów płatności i odszkodowań oraz kosztów w celu uruchomienia weksla.

W razie niezapłacenia, w umówionym terminie, należności za wyżej wymienione obowiązki spoczywające na agencie na podstawie umów, dłużnik wekslowy upoważnił (...) do wypełnienia posiadanego weksla kwotą, stanowiącą aktualne zadłużenie dłużnika w stosunku do (...), z tytułu należności określonych w deklaracji, datą płatności według uznania, klauzulą bez protestu po uprzednim zawiadomieniu dłużnika listem poleconym, wysłanym najpóźniej na 7 dni przed określonym terminem płatności, na adres podany w pkt 1, jako miejsce płatności weksla wskazano Bank (...) S.A. O/K..

W dniu 1 lipca 2010 roku pozwana wystawiła weksel in blanco, w którym zobowiązała się zapłacić bez protestu na zlecenie (...) Spółka z o.o. w K. kwotę 345.497,66 zł.

Pismem z dnia 7 lutego 2011 roku powódka zażądała od Banku Spółdzielczego w J. zapłaty kwot z gwarancji nr (...) i (...) w kwotach po 50.000 zł należnej od zleceniodawcy - pozwanej na rzecz beneficjenta - powódki, z tytułu zobowiązań pieniężnych w łącznej kwocie 102.470,40 zł (z umowy z dnia 4 grudnia 2007 r.) i kwocie 154.130,79 zł (z umowy 3 marca 2008 r.).

Pismem z dnia 25 maja 2011 roku i 7 czerwca 2011 roku powódka złożyła pozwanej oświadczenie o rozwiązaniu bez zachowania terminu wypowiedzenia umów odpowiednio z dnia 4 grudnia 2007 roku i z dnia 3 marca 2008

roku o ustanowieniu autoryzowanego agenta sprzedaży detalicznej towarów oznaczonych znakiem towarowym (...)dotyczącą sklepu w T. i M.. Podstawą rozwiązania umowy był § 20 pkt 4 lit b, c, d. Jako przyczynę powódka wskazała nieprzekazywalnie przez pozwaną utargów kasowych, co doprowadziło do powstania niedoborów oraz nieuregulowanie faktur VAT.

W dniu 30 czerwca 2011 roku pozwana wystawiła powódce fakturę VAT nr (...) na kwotę 28.777,13 zł z tytułu prowizji od sprzedaży za (...) w sklepie w M.. Powódka odmówiła przyjęcia faktury wobec rozwiązania umowy.

W dniu 31 lipca 2011 roku pozwana wystawiła powódce fakturę VAT nr (...) na kwotę 26.721,39 zł z tytułu prowizji od sprzedaży za (...) w sklepie w M.. Powódka odmówiła przyjęcia faktury wobec rozwiązania umowy.

Pismem z dnia 29 sierpnia 2011 roku pozwana odstąpiła od umowy o ustanowienie autoryzowanego agenta (...) z dnia 3 sierpnia 2008 roku wobec bezskutecznego upływu terminu do dostarczenia zamówionych towarów.

Wezwaniem z dnia 6 września 2011 roku powódka wezwała pozwaną do zapłaty 345.497,66 zł w terminie 3 dni od otrzymania pisma. Następnie pismem z dnia 6 września 2011 roku wezwała pozwaną do wykupu weksla in blanco w związku z nieuregulowaniem należności wymienionych i objętych deklaracją wekslową z dnia 1 lipca 2010 roku.

Pismem z dnia 8 września 2011 roku powódka w związku z wypowiedzeniem umowy z dnia 3 marca 2008 roku wezwała pozwaną do zaprzestania dokonywania sprzedaży towarów (...), używania znaku towarowego (...), niezwłocznego rozliczenia się z powierzonych na podstawie umowy majątku, wydania rzeczy ruchomych stanowiących własność (...).

Pismem z dnia 10 stycznia 2012 roku pozwana złożyła powódce oświadczenie o potrąceniu wierzytelności przysługującej powódce w kwocie 357.033,66 zł z tytułu nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym z weksla z dnia 9 grudnia 2011 roku wydanego przez Sąd Okręgowy w Łodzi z wierzytelnościami w łącznej kwocie 360.899,28 zł, przysługującymi pozwanej wobec powódki z tytułu niezapłaconych faktur VAT dokumentujących usługi na podstawie umów o ustanowieniu autoryzowanego agenta sprzedaży detalicznej towarów oznaczonych znakiem towarowym (...)z faktur VAT nr (...). (...), (...), (...), (...), (...), - (...), (...), (...).

Na podstawie dokonanych ustaleń Sąd Okręgowy stwierdził, że powództwo jest zasadne i zasługuje na uwzględnienie w całości.

Zauważył, że pozwana, wnosząc w dniu 16 stycznia 2012 roku, zarzuty od nakazu zapłaty, wydanego w sprawie na podstawie załączonego do pozwu weksla, nie kwestionowała dochodzonej przez pozwanego wierzytelności tak co do zasady jak i co do wysokości, a jedynie powołała się na złożone przez nią w dniu 10 stycznia 2012 roku wobec powoda oświadczenie o potrąceniu wierzytelności w kwocie 360.899,28 złotych z tytułu niezapłaconych faktur VAT dokumentujących usługi świadczone przez nią na podstawie umów agencyjnych łączących pozwaną z powodem.

Dla udokumentowania powyższej wierzytelności, przedstawionej do potrącenia, przedłożyła faktury VAT o numerach od (...)do (...) za 2010 rok oraz o numerach (...), (...) i (...) za 2010 roku. Faktury numer (...) pozwana nie przedłożyła. Faktury te wystawione zostały przez pozwaną w okresie od 31 stycznia 2010 roku do 30 kwietnia 2010 roku i obejmują prowizję od sprzedaży z tytułu umów agencyjnych.

Ponieważ ciężar dowodu, że weksel in blanco został wypełniony w sposób sprzeczny z porozumieniem wekslowym spoczywa na dłużniku wekslowym, a pozwana nie tylko nie udowodniła, lecz także nie wskazała we wniesionych zarzutach od nakazu zapłaty zarzutów, co do wypełnienia weksla w sposób niezgodny z zawartym przez strony porozumieniem wekslowym, Sąd uznał, że nie kwestionuje ona swojej odpowiedzialności.

Dalej wskazał, że do potrącenia w toku postępowania mogą być przedstawione tylko wierzytelności udowodnione dokumentami, o których mowa w art. 485 k.p.c., a przewidziane w art. 493 § 3 k.p.c. Wymaganie udowodnienia wierzytelności przedstawionej do potrącenia dokumentami wskazanymi w art. 485 k.p.c. nie dotyczy sytuacji, w której do potrącenia doszło przed doręczeniem pozwanemu odpisu nakazu zapłaty i pozwu.

Oświadczenie o potrąceniu złożone zostało przez pozwaną w dniu 10 stycznia 2012 roku, a zatem po doręczeniu jej odpisu nakazu zapłaty i pozwu w dniu 9 stycznia 2012 roku, więc ograniczenia dowodowe wynikające z przepisu art. 493 § 3 k.p.c. znajdują w pełni zastosowanie w rozpoznawanej sprawie. Z tych względów Sąd oddalił wnioski dowodowe strony powodowej i pozwanej dotyczące zarzutu potrącenia i uznał, że jedynym podlegającym ocenie materiałem dowodowym na okoliczność istnienia wierzytelności przedstawionej przez pozwaną do potrącenia były, załączone przez pozwaną do zarzutów od nakazu zapłaty, faktury VAT wystawione przez pozwaną z tytułu przysługującej jej prowizji z tytułu umowy agencyjnej.

Dokonując analizy tychże faktur doszedł do wniosku, że nie stanowią one wiarygodnego dowodu istnienia wierzytelności przedstawionej przez pozwaną do potrącenia z wierzytelnością dochodzoną w niniejszym postępowaniu, gdyż zostały one wystawione przez pozwaną w okresie od 30 stycznia do 30 kwietnia 2010 roku i obejmowały należności z tytułu prowizji za ten okres. Termin płatności ostatniej z załączonych przez pozwaną faktur VAT nr (...) przypadał na maj 2010 roku. W dniu 1 lipca 2010 roku pozwana złożyła oświadczenie, w którym uznała swój dług wobec powoda na dzień 20 maja 2010 roku na kwotę 297.043,04 złotych i zobowiązała się do spłaty tego zadłużenia w ustalonych w porozumieniu z dnia 1 lipca 2010 roku terminach. Oznacza to, że stan wzajemnych rozliczeń stron z tytułu łączących je umów agencyjnych na dzień 20 maja 2010 roku był taki, iż to pozwana posiadała zadłużenie wobec powoda w kwocie wskazanej w porozumieniu, a na dzień 1 lipca 2010 roku nie istniały po stronie pozwanej wymagalne wierzytelności z tytułu załączonych do zarzutów faktur VAT obejmujących prowizję, bowiem ich istnienie na pewno byłoby ujęte w porozumieniu.

Uzasadnione jest, w ocenie Sądu Okręgowego, przyjęcie, że pozwana, posiadając wymagalne wierzytelności w kwocie ponad 300.000 złotych wobec powoda z tytułu prowizji, nie potwierdzałaby salda wzajemnych rozliczeń i nie zobowiązywałaby się do zapłaty kwoty blisko 300.000 złotych oraz nie zabezpieczałaby spłaty tej wierzytelności wekslem in blanco wobec powoda, lecz skorzystałaby z prawa potrącenia tych wierzytelności z wierzytelnościami powoda.

Ponadto podkreślił, że powód przedstawił dokumenty, z których wynika, iż objęte załączonymi przez pozwaną do zarzutów fakturami należności pozwanej zostały rozliczone w okresie poprzedzającym zawarcie porozumienia z dnia 1 lipca 2010 roku w drodze kompensaty z należnościami z tytułu należnych powodowi utargów, których pozwana nie odprowadzała.

Wobec powyższego Sąd I instancji uznał za zasadne twierdzenie powoda, że należności przedstawione przez pozwaną do potrącenia w toku niniejszego postępowania, wynikające z faktur załączonych do zarzutów od nakazu zapłaty, zostały rozliczone przez strony przed zawarciem porozumienia z dnia 1 lipca 2010 roku i na dzień złożenia przez pozwaną oświadczenia o potrąceniu, tj. na dzień 10 stycznia 2012 roku nie istniały. W konsekwencji przyjął, że nie została przez pozwaną udowodniona podstawowa przesłanka potrącenia, wynikająca z treści przepisu art. 498 § 1 k.c. a mianowicie istnienie po stronie pozwanej wierzytelności wobec powoda, wskazanej w złożonych przez pozwaną oświadczeniu o potrąceniu z dnia 10 stycznia 2012 roku, co skutkowało utrzymaniem w mocy nakazu zapłaty, wydanego w dniu 9 grudnia 2011 roku w całości na podstawie art. 496 k.p.c.

O kosztach procesu Sąd orzekł na podstawie art. 98 k.p.c.

Apelację od powyższego orzeczenia wniosła pozwana, nie zgadzając się z treścią rozstrzygnięcia. Zarzuciła naruszenie przez Sąd Okręgowy przepisów postępowania, tj. art. 493 § 2 k.p.c. w zw. z art., 485 k.p.c. poprzez uznanie, że pozwana, przedstawiona do potrącenia wierzytelność, mogła udowodnić jedynie dokumentami wymienionymi w art. 485 k.p.c. oraz art. 229 i 230 k.p.c. poprzez oddalenie wniosków dowodowych powódki dotyczących zasadności podniesionego zarzutu potrącenia.

Wskazała, że oddalając wniosek o zawieszenie postępowania sądowego do czasu zakończenia prowadzonych przez organy skarbowe w T. i w K. postępowań podatkowych, Sąd Okręgowy naruszył art. 177 § 1 pkt. 1 k.p.c., bowiem rozstrzygnięcie spraw podatkowych miałyby oczywisty wpływ na wynik postępowania sądowego, gdyż dotyczyło ono

prawidłowości wystawiania pozwanej faktur VAT przez powoda, stanowiących o istnieniu i wysokości wierzytelności dochodzonej pozwem.

Wskazując na powyższe, skarżąca wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania.

W odpowiedzi na apelację powód wniósł o oddalenie apelacji w całości i zasądzenie od pozwanej na rzecz powoda kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego za postępowanie apelacyjne według norm przepisanych.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja pozwanej nie zasługuje na uwzględnienie albowiem stanowi jedynie polemikę z prawidłowymi ustaleniami poczynionymi przez Sąd I instancji, które Sąd Apelacyjny przyjmuje za własne.

W pierwszej kolejności podnieść należy, że wbrew opinii pozwanej, Sąd Okręgowy nie dopuścił się naruszenia przepisów postępowania procesowego, w szczególności przepisu art. 493 § 3 k.p.c. (nie zaś jak wskazano w apelacji art. 493 § 2 k.p.c.) w zw. z art. 485 k.p.c.

Przede wszystkim zauważyć należy, że przepis art. 493 § 3 k.p.c. wskazuje, iż w postępowaniu nakazowym do potrącenia mogą być przedstawione tylko wierzytelności udowodnione dokumentami, o których mowa w art. 485 k.p.c.

Jak słusznie podnosi Sąd I instancji wymaganie z art. 493 § 3 k.p.c. nie dotyczy jedynie sytuacji, w której do potrącenia doszło przed doręczeniem pozwanemu odpisu nakazu zapłaty i pozwu (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 maja 2007 roku, sygn. II CSK 88/07, LEX nr 485865). Tymczasem oświadczenie o potrąceniu złożone zostało przez pozwaną w dniu 10 stycznia 2012 roku, więc po doręczeniu jej odpisu nakazu zapłaty i pozwu w dniu 9 stycznia 2012 roku. W powyższej sytuacji pozwana obowiązana była – zgodnie z zasadami rozkładu ciężaru dowodu wynikającymi z art. 6 k.c. - udowodnić zarówno istnienie swej wierzytelności zgłaszanej do potrącenia, jej wysokość oraz wymagalność swojego roszczenia stosownymi dokumentami, o których mowa w art. 485 k.p.c. , takim jak np. dokument urzędowy, zaakceptowany przez dłużnika rachunek, wezwanie dłużnika do zapłaty i pisemne oświadczenie dłużnika o uznaniu długu, zaakceptowane przez dłużnika żądanie zapłaty. Z pewnością podstawy do uwzględnienia zarzutu potrącenia nie mogą stanowić same twierdzenia pozwanego (zob. wyrok SN z dnia 29.06.2011r, sygn. IV CSK 518/10, LEX nr 1129151).

Niewątpliwie należy odróżnić czynność prawną potrącenia od podniesionego w toku postępowania sądowego zarzutu potrącenia. Czynność prawna potrącenia jest zdarzeniem prawnym, którego skutkiem, niezależnym od woli uprawnionego do wierzytelności objętej potrąceniem, jest umorzenie się obydwu wierzytelności do wysokości wierzytelności niższej (art. 498 § 2 k.c.), ze skutkiem czasowym określonym w art. 499 zdanie drugie k.c., tj. od chwili, kiedy potrącenie stało się możliwe. Zgodnie z regulującymi potrącenie przepisami kodeksu cywilnego oświadczenie o potrąceniu może być złożone - w okresie trwania fazy kompensacyjnej - w każdym czasie, zarówno przed, jak i po wszczęciu postępowania sądowego (w toku postępowania sądowego, także poza tym postępowaniem). Natomiast zarzut potrącenia jest czynnością procesową. Jego podniesienie w postępowaniu sądowym oznacza powołanie się na fakt dokonania potrącenia i wynikające stąd skutki, a mianowicie wygaśnięcie wierzytelności objętej pozwem wobec umorzenia się wzajemnych wierzytelności.

W rozpoznawanej sprawie złożone przez pozwaną oświadczenie ma w istocie

podwójny charakter, stanowi bowiem zarówno czynność materialnoprawną, jak i procesową. Pozwana w zarzutach od wydanego w sprawie nakazu zapłaty, wniesionych do Sądu Okręgowego w Łodzi w dniu 11 stycznia 2012 roku, wprawdzie podniosła procesowy zarzut potrącenia, powołując się na złożenie w dniu 10 stycznia 2012 roku oświadczenia o potrąceniu własnej wierzytelności w wysokości 360.899,28zł, a tym samym na okoliczność wygaśnięcia wierzytelności powódki wobec dokonanego przez pozwaną potrącenia, to de facto zarzut ten, z uwagi

na zbieżność czasową i fakt, że oświadczenie o potrąceniu z dnia 10 stycznia 2012 roku zostało doręczone stronie powodowej dopiero z odpisem zarzutów od nakazu zapłaty, stanowi równocześnie materilanoprawną czynność potrącenia. Oświadczenie woli o potrąceniu jest oświadczeniem skierowanym do adresata. Do takiego oświadczenia mają zastosowanie ogólne zasady co do sposobu i chwili złożenia oświadczenia woli wskazane w art. 60 i 61 k.c. Przepis art. 499 k.c. wiąże skuteczność dokonania potrącenia nie z chwilą sporządzenia dokumentu zawierającego oświadczenie o potrąceniu, ale z chwilą złożenia oświadczenia drugiej stronie, co z mocy art. 61 § 1 k.c. oznacza dotarcie oświadczenia do adresata w taki sposób, że mógł on się zapoznać z jego treścią (zob. wyrok SN z dnia 6 maja 2005 r., II CK 690/2004, niepubl.). W konsekwencji oświadczenie o potrąceniu staje się skuteczne dopiero z chwilą, gdy doszło do wierzyciela wzajemnego w taki sposób, że mógł on zapoznać się z jego treścią (art. 61 k.c.).

W przedmiotowej sprawie nastąpiło to wraz z doręczeniem stronie powodowej odpisu zarzutów pozwanej od nakazu zapłaty.

Poza sporem jest przy tym, że oświadczenie to zostało złożone już po doręczeniu pozwanej odpisu nakazu zapłaty oraz odpisu pozwu, a zatem – jak trafnie przyjął sąd meriti – pozwaną obowiązywał rygor określony w przepisie art. 493 § 3 k.p.c. Nie ulega bowiem wątpliwości, że w sprawie gospodarczej, po wydaniu nakazu zapłaty czy to w postępowaniu upominawczym, czy postępowaniu nakazowym, do potrącenia mogą być przedstawione tylko wierzytelności udowodnione dokumentami. (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 maja 2009 r., sygn. akt IV CSK 6/09, LEX nr 607277).

Nie do zaakceptowania jest pogląd skarżącej jakoby do potrącenia doszło nie w dniu 10 stycznia 2012 roku a w dniu 31 października 2010 roku od kiedy potrącenie stało się możliwe, co miałyby oznaczać brak podstaw do stosowania przepisu art. 485 k.p.c.

Podkreślenia wymaga, że potrącenie staje się skuteczne nie z chwilą gdy jest ono możliwe, ale w momencie złożenia oświadczenia o potrąceniu, co wynika bezpośrednio z treści art. 499 k.c. oraz zostało wprost potwierdzone przez Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 8 lutego 2000 r. wydanym w sprawie I CKN 398/98 (opubl. LEX nr 50856), wskazującym, że do potrącenia długu z wierzytelnością nie dochodzi automatycznie przez to, że istnieją dwie wzajemne wierzytelności nadające się do potrącenia, ale konieczne jest oświadczenie, że korzysta się z prawa potrącenia. Oświadczenie o potrąceniu ma charakter kształtujący prawo, gdyż bez niego, pomimo zaistnienia ustawowych przesłanek potrącenia (art. 498 § 1 k.c.), nie dojdzie do wzajemnego umorzenia wierzytelności

Mając na uwadze powyższe rozważania, zarzut dotyczący nieprawidłowego zastosowania przez Sąd Okręgowy ograniczeń dowodowych z art. 493 § 3 k.p.c. w zw. z art. 485 k.p.c. nie zasługiwał na uwzględnienie.

W tym miejscu wypada przypomnieć, że w sprawie gospodarczej, po wydaniu nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym, do potrącenia mogą być przedstawione tylko wierzytelności udowodnione dokumentami, o których mowa w art. 485 k.p.c. Oznacza to zakaz dowodzenia istnienia wierzytelności zgłoszonej do potrącenia dowodami osobowymi i innymi dokumentami, nie wskazanymi w art. 485 k.p.c. których katalog jest wyczerpujący.

Zasadnie zatem Sąd I instancji oddalił wnioski dowodowe pozwanej, zgłoszone w zarzutach od nakazu zapłaty w postaci dowodu z opinii biegłego z zakresu księgowości celem ustalenia stanu wzajemnych rozliczeń, spełnienia przesłanek potrącalności wierzytelności objętych oświadczeniem o potrąceniu z dnia 10.01.2012 roku, według stanu na dzień 31.10.2011 oraz na dzień 9.12.2011, jak i dowodu z przesłuchania pozwanej na okoliczność zasadności wystawienia faktur VAT, objętych oświadczeniem o potrąceniu, jak również wnioski dowodowe zgłoszone w piśmie procesowym z dnia 30 marca 2012 roku, w szczególności dowody z zeznań świadków.

Podjęta przez pozwaną obrona musi odbywać się według reguł przyjętych w prawie procesowym. W postępowaniu nakazowym obrona, którą pozwana podejmuje przez zgłoszenie zarzutu potrącenia w zarzutach od nakazu zapłaty, została ograniczona przez wyeliminowanie potrącenia wierzytelności spornych, o wątpliwej podstawie i wysokości. Skoro powód, żądając wydania nakazu zapłaty musiał udokumentować swoje roszczenie w sposób określony w art. 485 k.p.c., to pozwana, aby zniweczyć wydany nakaz zapłaty, musi również udowodnić swoje wzajemne wierzytelności

w sposób przewidziany w tym przepisie (art. 493 § 3 k.p.c.). Takie rozwiązanie nie pozbawia pozwanej możliwości realizowania swoich wzajemnych roszczeń w innym postępowaniu.

Jednocześnie Sąd Apelacyjny uznał, że nie doszło do naruszenia przepisów art. 229 k.p.c. i art. 230 k.p.c., gdyż wbrew zarzutom apelacji, zgłoszenie zarzutu potrącenia wraz z materilanoprawnym oświadczeniem o potrąceniu w stosunku do wierzytelności dochodzonej pozwem, jest de facto przyznaniem istnienia tej wierzytelności. W oświadczeniu z dnia 10 stycznia 2012 roku T. D. wyraźnie wskazała na przysługiwanie powodowej spółce (...) wierzytelności w łącznej wysokości 357.033,66zł, wynikającej z nakazu zapłaty wydanego przez Sąd Okręgowy w Łodzi w postępowaniu nakazowym w dniu 9 grudnia 2011 roku, z której to wierzytelności potrąciła własną wierzytelność w wysokości 360.899,28zł z tytułu prowizji należnej agentowi w ramach umowy agencyjnej zawartej między stronami.

Pozwana, prowadząc działalność gospodarczą, zgłaszając przedmiotowy zarzut z pewnością miała świadomość na czym polega instytucja potrącenia, a zatem nie można uznać, że kwestionowała istnienie wierzytelności po stronie powodowej. Zarzut potrącenia nie miał charakteru ewentualnego, zgłoszonego tylko na wypadek gdyby objęta żądaniem pozwu wierzytelność została uznana przez sąd za uzasadnioną, co jest dopuszczalne i nie stanowi zakazanego potrącenia pod warunkiem. Pozwana złożyła jednoznaczne w swej treści oświadczenie o potrąceniu wierzytelności zasądzonej w niniejszej sprawie nakazem zapłaty z własną wierzytelnością, domagając się oddalenia powództwa wyłącznie z powodu wygaśnięcia wierzytelności powoda, objętej pozwem. Tylko na ten aspekt powołała się w zarzutach od nakazu zapłaty, zgłaszając stosowne wnioski dowodowe.

Podkreślenia w tym miejscu wymaga, że choć w pozwie spółka (...) bardzo szczegółowo odwołała się do stosunku podstawowego łączącego strony, to jednak dochodziła zapłaty na podstawie weksla in blanco.

Poza sporem jest, że zobowiązania wekslowe są zobowiązaniami abstrakcyjnymi. Weksel, jako papier wartościowy jest wyłącznym i wystarczającym dowodem istnienia inkorporowanej w nim wierzytelności. Wystawienie weksla własnego rodzi po stronie wystawcy w stosunku do remitenta zobowiązanie zapłaty sumy wekslowej. Jednakże wystawienie weksla samo w sobie nie stanowi nigdy podstawy ekonomicznej zaciągnięcia zobowiązania wekslowego, która znajduje się zawsze poza stosunkiem wekslowym i ma swoje źródło w jakimś stosunku cywilnoprawnym, łączącym wystawcę z remitentem weksla. Jeżeli więc dłużnika łączy z powodem stosunek prawny cywilny, w związku z którym zaciągnął wobec posiadacza weksla zobowiązanie wekslowe, to może on podnosić również wszelkie zarzuty wynikające z tego stosunku, a jeśli weksel był wystawiony in blanco, również zarzut uzupełnienia weksla niezgodnie z zawartym przez strony porozumieniem. Podniesienie przez dłużnika takich zarzutów zmusza wierzyciela – w celu ich zwalczania – do powoływania się na okoliczności faktyczne dotyczące tego stosunku oraz na przepisy prawne ten stosunek normujące. W ten sposób spór z płaszczyzny stosunku prawa wekslowego, na którym oparty był pozew wniesiony w postępowaniu nakazowym, przenosi się na płaszczyznę stosunku prawa cywilnego. Ten bowiem rozstrzyga o tym, czy i w jakim zakresie istnieje po stronie dłużnika zobowiązanie wekslowe zaciągnięte wobec wierzyciela w celu zabezpieczenia wierzytelności cywilnej.

Powoływanie się przez powoda na stosunek prawa cywilnego, w związku z którym wręczony został mu jako wierzycielowi weksel – a z taką sytuacją mamy do czynienia w niniejszej sprawie - nie stanowi jednak w swej istocie zmiany powództwa. Przedmiotem powództwa pozostaje nadal roszczenie wekslowe, Sąd zaś bada jedynie i rozstrzyga, czy i w jakim zakresie podniesione przez dłużnika zarzuty oparte na stosunku cywilnoprawnym lub na zawartym przez strony porozumieniu co do uzupełnienia weksla wystawionego in blanco, czynią roszczenie wekslowe powoda bezzasadnym. Wynika z tego, że zarówno zarzuty podniesione przez dłużnika, jak i twierdzenia faktyczne powoda zgłaszane na ich odparcie mogą się obracać wyłącznie w granicach roszczenia objętego wekslem. (zob. uchwała składu 7 sędziów z dnia 07.01.1967r, III CZP 19/66, OSNC 1968/5/79).

Tymczasem – jak zasadnie wywodzi Sąd Okręgowy - pozwana T. D. nie zgłosiła żadnych zarzutów ani dotyczących uzupełnienia przez powoda weksla in blanco niezgodnie z zawartym przez strony porozumieniem, ani też żadnych zarzutów ze stosunku podstawowego. Nie zakwestionowała ani faktów wskazanych przez powodową spółkę w pozwie, ani wysokości dochodzonej od niej należności, ani sposobu jej wyliczenia. Zgłosiła jedynie zarzut potrącenia wraz

materilanopranwym oświadczeniem o potrąceniu, dążąc tym samym do spowodowania wygaśnięcia wierzytelności spółki (...) w stosunku do niej i umorzenie wzajemnych wierzytelności. Nie oznacza to jednak, że podniesienie zarzutu potrącenia było równoznaczne z podważeniem prawidłowości wypełnienia weksla.

Nie ma również podstaw do zakwestionowania prawidłowego wniosku sądu meriti, że pozwana w toku procesu nie udowodniła istnienia po jej stronie wierzytelności, objętej oświadczeniem o potrąceniu z dnia 10 stycznia 2012 roku. Jak zauważył Sąd, jedynym dowodem z dokumentów, jaki pozwana złożyła na powyższą okoliczność jest 13 faktur (pозwana nie złożyła faktury nr (...) na kwotę 36.458,11zł a fakturę nr (...) na kwotę 9.434,89zł, nie objętą oświadczeniem o potrąceniu) dotyczących prowizji od sprzedaży za miesiące styczeń - kwiecień 2010 roku. Termin płatności pierwszej z faktur przypadał na dzień 7 lutego 2010 roku, zaś termin płatności ostatniej faktury przypadał na dzień 7 maja 20102 roku.

O czym była mowa już wcześniej w art. 485 § 1 pkt 2 k.p.c. mowa jest między innymi o zaakceptowanym przez dłużnika rachunku. Jak przyjmuje się w orzecznictwie postacią rachunku jest faktura, przy czym w przypadku faktury akceptacja następuje na ogół przez jej podpisanie przez osobę upoważnioną do przyjęcia (zob. wyrok SN z 23.02.2006 r., II CSK 131/05, LEX nr 180199, wyrok SA w Poznaniu z dnia 1 marca 2007 roku, sygn. I ACa 1096/06, LEX nr 298427).

Składając oświadczenie o potrąceniu pozwana powołała się właśnie na faktury z roku 2010, podpisane przez osobę uprawnioną przez powoda do jej odbioru. Ustosunkowując się do nich strona powodowa kategorycznie stwierdziła, że podpisy na niej złożone w jej imieniu nie są uznaniem długu, ani też rachunkiem zaakceptowanym przez nią, jedynie poświadczają, że faktury zostały przez nią odebrane, co było niezbędne w świetle ustawy i podatku VAT. Słusznie jednak zauważyła w toku sprawy pozwana, że paragraf 35 ust. 1 pkt 13 rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 22 marca 2002 r. w sprawie wykonania niektórych przepisów ustawy o podatku od towarów i usług oraz o podatku akcyzowym (Dz. U. Nr 27, poz. 268 ze zm.), które obowiązywało w okresie od dnia 26 marca 2002 r. do dnia 1 maja 2004 r. przewidywał wymóg zamieszczenia na fakturze podpisów sprzedawcy i nabywcy. Po tej dacie obecnie obowiązujące przepisy nie przewidują już wymogu złożenia podpisów na fakturze VAT. A zatem podpis na fakturze, poprzednio element składowy - aktualnie już tylko fakultatywny, stanowi – co do zasady - jej zaakceptowanie.

W realiach rozpoznawanej sprawy nie sposób jednak przyjąć, by faktury złożone przez pozwaną stanowiły zaakceptowany przez powoda rachunek, w rozumieniu art. 493 § 3 k.p.c. w zw. z art. 485 § 1 pkt.2 k.p.c. i dawały podstawę do przyjęcia, że stanowią one dowód na istnienie po stronie pozwanej – w dacie 10 stycznia 2012 roku - wierzytelności w wysokości objętej oświadczeniem o potrąceniu. Sąd Apelacyjny pragnie zwrócić uwagę na to, że już w pozwie strona powodowa powoływała się nie tylko na saldo rozliczenia na dzień 31.10.2010 roku, potwierdzone przez pozwaną, a więc na dzień znacznie późniejszy niż powstanie wymagalności należności pozwanej z tytułu prowizji, ale i na okoliczność, że pozwana podjęła starania obciążenia powódki fakturami VAT za okres od 2008 roku do 2011 roku z tytułu prowizji należnej jej z umów agencyjnych, zawartych z powodową spółką, jednak kwoty prowizji za okres, w którym strony były rzeczywiście związane umową agencji ,zostały rozliczone, na dowód czego powódka załączyła do pozwu tabele zatytułowane „rozliczenie prowizji”. Okoliczność tę potwierdziła również w piśmie procesowym, stanowiącym odpowiedź na zarzuty od nakazu zapłaty (k. 460-464). Podniosła, że wierzytelności zgłoszone do potrącenia zostały przez nią rozliczone jeszcze przed uznaniem przez pozwaną długu w formie pisemnej w dniu 1 lipca 2010 roku, na mocy porozumienia do umów agencyjnych, a pozwana potwierdziła saldo wzajemnych rozliczeń w październiku 2010 roku. Powyższe oznacza, że wierzytelności objęte oświadczeniem o potrąceniu nie istnieją.

Pozwana T. D., zanim więc złożyła oświadczenie o potrąceniu, już z odpisu pozwu doskonale wiedziała o powyższych okolicznościach (rozliczeniu prowizji), w ogóle się do nich nie ustosunkowała, natomiast na dowód istnienia wierzytelności z tytułu prowizji za okres styczeń - kwiecień 2010 załączyła jedynie faktury, wiedząc z góry, że istnienie tej wierzytelności na dzień złożenia oświadczenia o potrąceniu jest wątpliwe i będzie przez drugą stronę kwestionowane.

Trafnie zresztą zauważa sąd meriti, że pozwana, posiadając już w maju 2010 roku wymagalne wierzytelności w kwocie ponad 300.000 złotych wobec powoda z tytułu prowizji, nie potwierdzałyby salda wzajemnych rozliczeń i nie zobowiązywałyby się do zapłaty kwoty blisko 300.000 złotych oraz nie zabezpieczałyby spłaty tej wierzytelności wekslem in blanco wobec powoda, lecz skorzystałyby z prawa potrącenia tych wierzytelności z wierzytelnościami powoda. Okoliczności te z pewnością przeczą istnieniu jej wierzytelności, zgłoszonej do potrącenia.

Jedynie na marginesie należy wspomnieć, że powód przedstawił dokumenty wykazujące, że należności pozwanej wynikające z przedmiotowych faktur zostały rozliczone przed zawarciem porozumienia z dnia 1 lipca 2010 roku, w drodze kompensaty z należnościami z tytułu należnych powodowi utargów. Jak wynika z poczynionych i niezakwestionowanych przez skarżącą ustaleń faktycznych, (...)był zobowiązany do zapłaty prowizji agenta na wskazany przez niego rachunek bankowy w terminie 7 dni do daty otrzymania od niego prawidłowo wystawionej faktury VAT, jednak z zastrzeżeniem, że agent nie zalega z płatnościami należnymi (...), które zgodnie z umową podlegały potrąceniu bezpośrednio z prowizji agenta (§ 8 ust. 1-5 umowy).

Odnosząc się do zarzutu naruszenia przepisu art. 177 § 1 pkt 1 k.p.c. uznać należy, że z uwagi na wyżej powołane argumenty, postępowanie podatkowe, prowadzone przez organy skarbowe, nie miałyby wpływu na wynik niniejszej sprawy, gdyż istnienie wierzytelności powoda nie zostało zakwestionowane przez pozwaną.

Z tych względów Sąd Apelacyjny na podstawie art. 385 k.p.c. oddalił apelację i w myśl art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w zw. z art. 108 § 1 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. oraz na podstawie § 13 ust 1 pkt 2 w zw. z § 6 pkt 7 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 roku w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz. U. Nr 163, poz. 1348 ze zm.) orzekł o kosztach postępowania apelacyjnego.